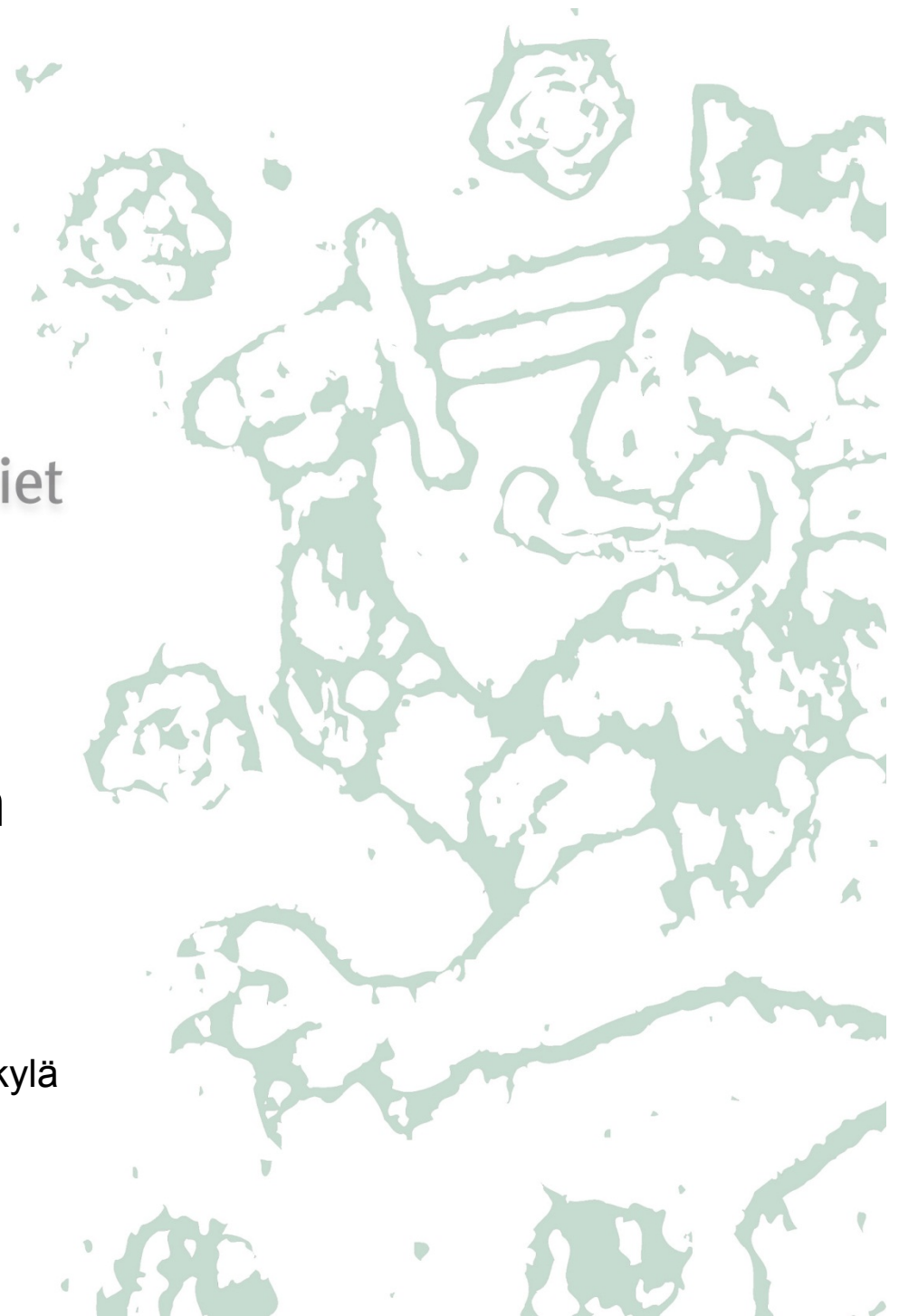

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet

**Paikallismuseoiden
tulevaisuudesta
- kehittämistyöryhmän työn
tuloksia**

Kulttuuriasiainneuvos Päivi Salonen
Rakkaudesta kulttuuriperintöön -seminaari, Jyväskylä
12.4.2012

- Paikallismuseohankkeen lähtökohdista
- Kehittämistyöryhmän työstä ja havainnoista
- Työryhmän ehdotuksista

Paikallismuseohankkeen lähtökohdista

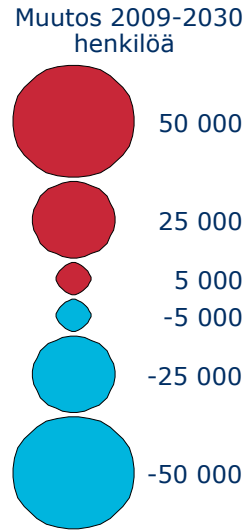
- Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän syyskuussa 2010 kehittämään **säätiö- ja yhdistyspohjaisten sekä kunnallisten paikallis- ja kotiseutumuseoiden ja erikoismuseoiden** toimintaa.
- Taustalla olivat paikallismuseoiden tilanteesta käydyt keskustelut ja toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset (uuden museoaktivistipolven löytäminen, kuntakentän muutokset, toiminnan elävöittämistarve, keskustelu museoiden määrästä, resursseista ja kävijöistä)
- Hankkeen tavoitteena oli parantaa paikallismuseoiden toimintaedellytyksiä, nostaa esille paikallismuseotoiminnan tarjoamat mahdollisuudet alueellisen ja paikallisen kulttuuriperinnön vahvistamisessa sekä lisätä museoiden yhteistoimintaa.

Muuttuva toimintaympäristö

- väestön ja palveluiden keskittyminen
- väestön ikääntyminen
- kuntauudistus, kuntien yhdistymiset
- julkisen rahoituksen vähentyminen
- kolmannen sektorin roolin kasvu palveluiden tuottajana
- kulttuuripalveluiden tunnistaminen alueiden elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin tuottajina
- tieto- ja viestintäteknologian merkityksen kasvu
- kulttuurin moninaistuminen lisääntyy

Väestönmuutos 2009-2030

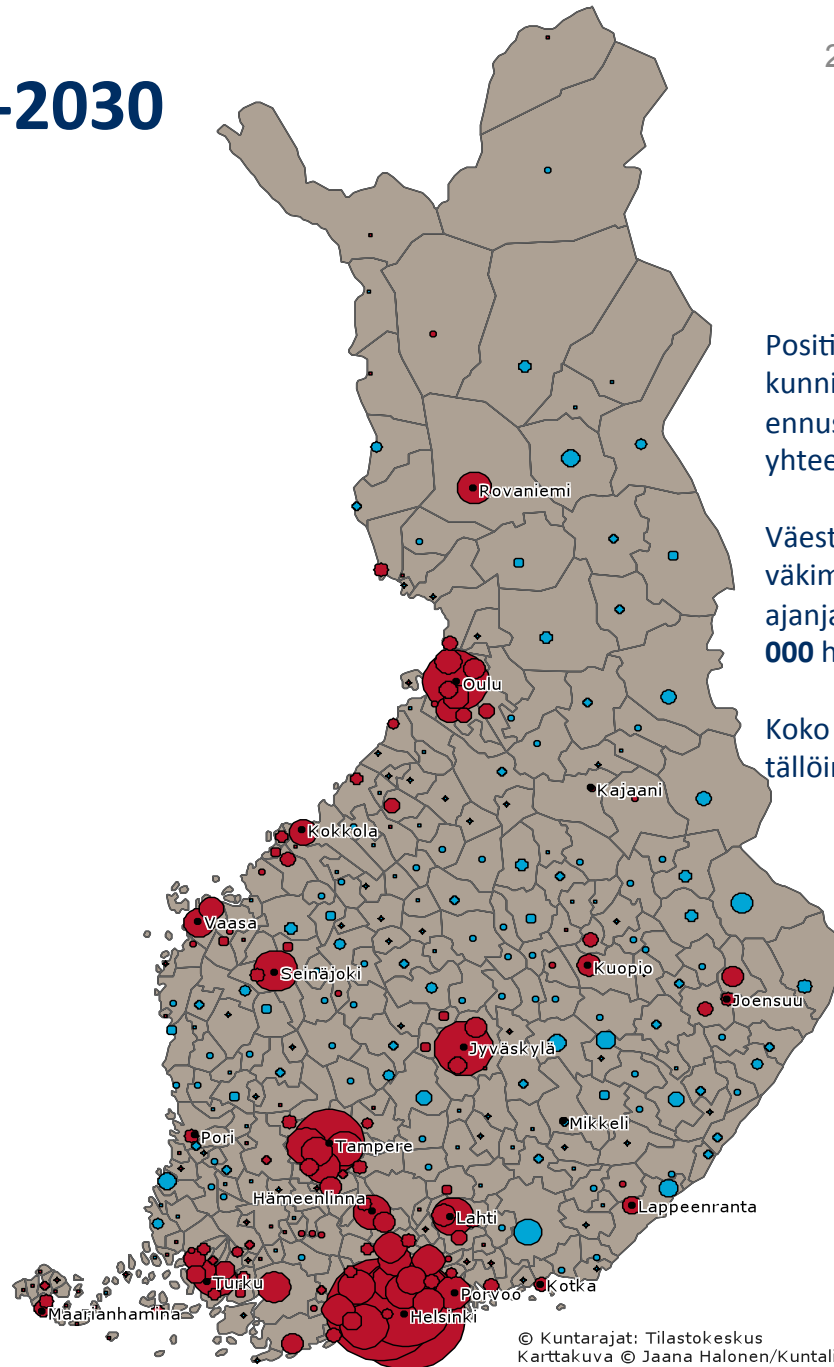
2.11.2011

Positiivisen väestönkehityksen kunnissa väkimäärä lisääntyy ennusteen mukaan 2009-2030 yhteensä noin **600 000** henkilöllä.

Väestöään menettävissä kunnissa väkimäärä puolestaan vähenee ajanjaksolla yhteensä noin **100 000** henkilöllä.

Koko maan väestönkasvu olisi tällöin noin **500 000** henkilöä.

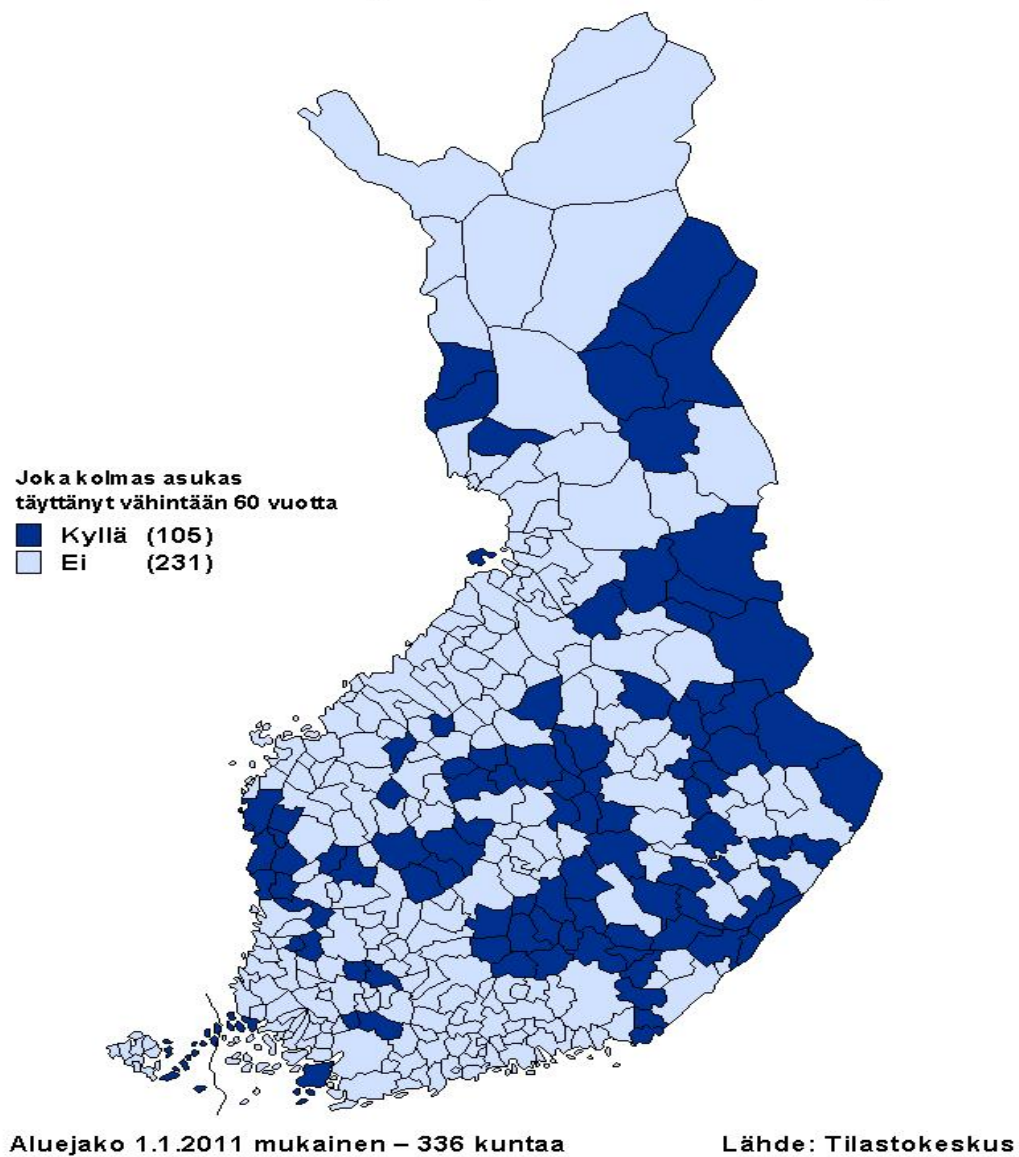

© Kuntarajat: Tilastokeskus
Karttakuva © Jaana Halonen/Kuntaliitto

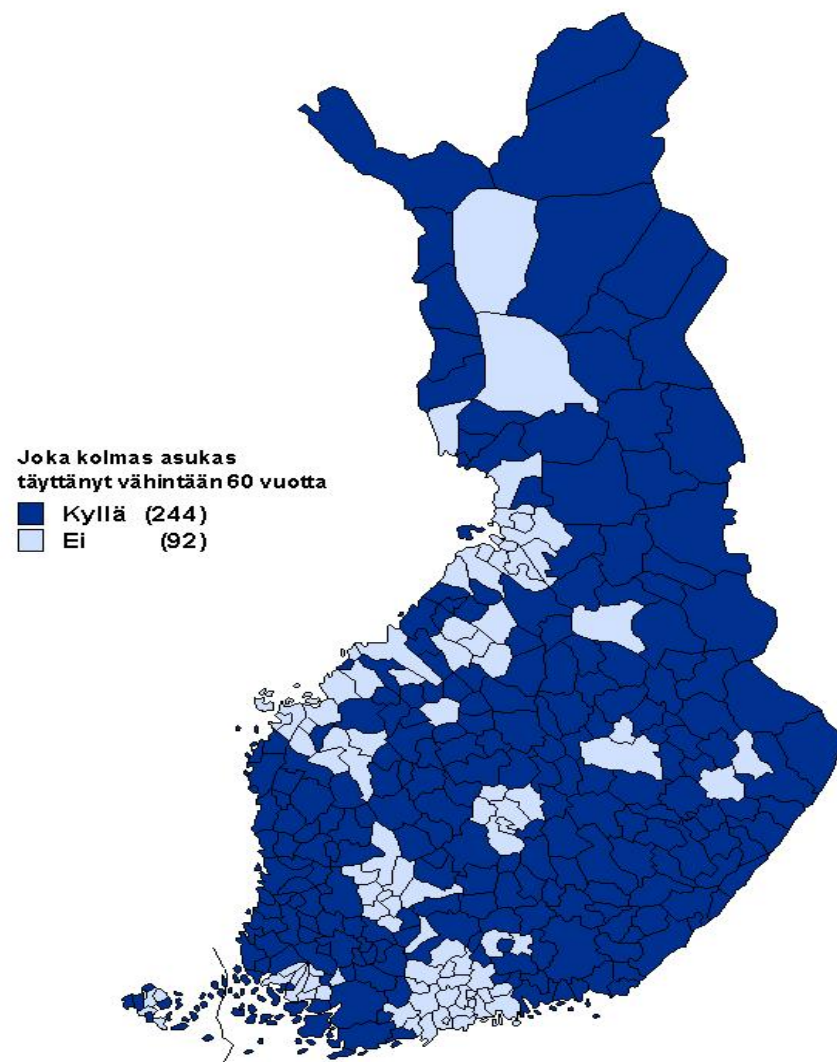
Lähde: Tilastokeskuksen väestöennuste

Kuva: Suomen Kuntaliitto

Kunnat, joissa vähintään joka kolmas asukas on täyttänyt 60 vuotta (2010)

Kunnat, joissa vähintään joka kolmas asukas on täyttänyt 60 vuotta (2030)

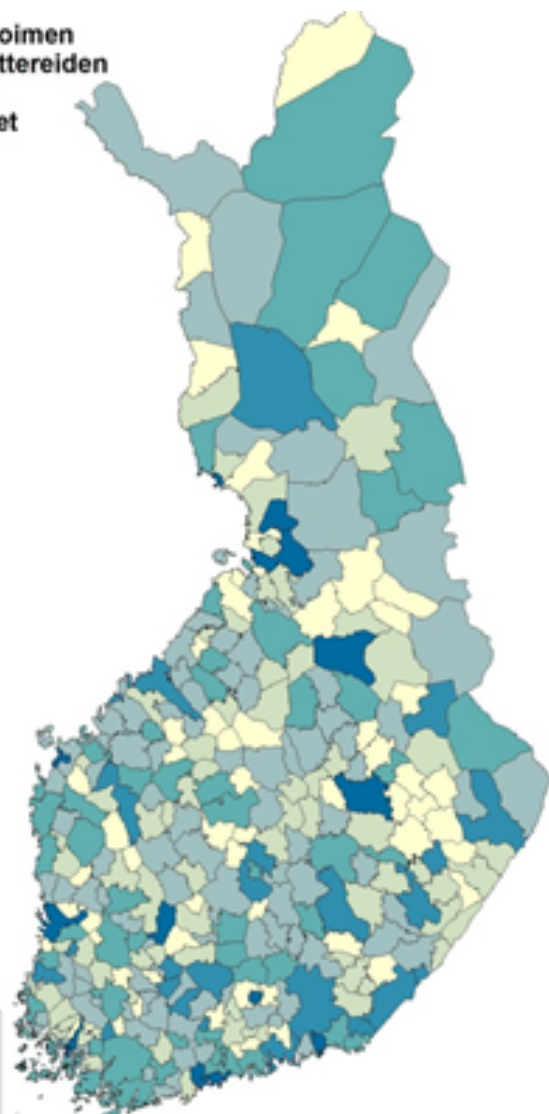
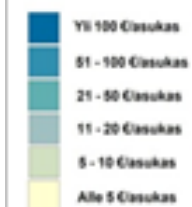

Aluejako 1.1.2011 mukainen – 336 kuntaa

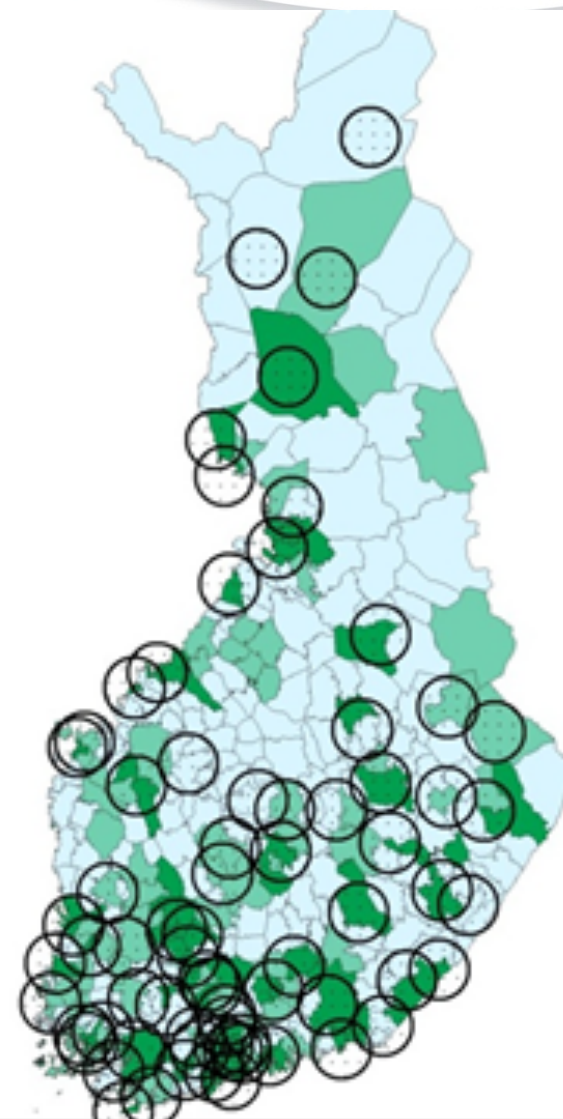
Lähde: Tilastokeskus
Väestöennuste 2009–2060

2.11.2011

Yleisen kulttuuritoimen
+ museoiden, teattereiden
ja orkestereiden
nettokustannukset
(€/asukas)

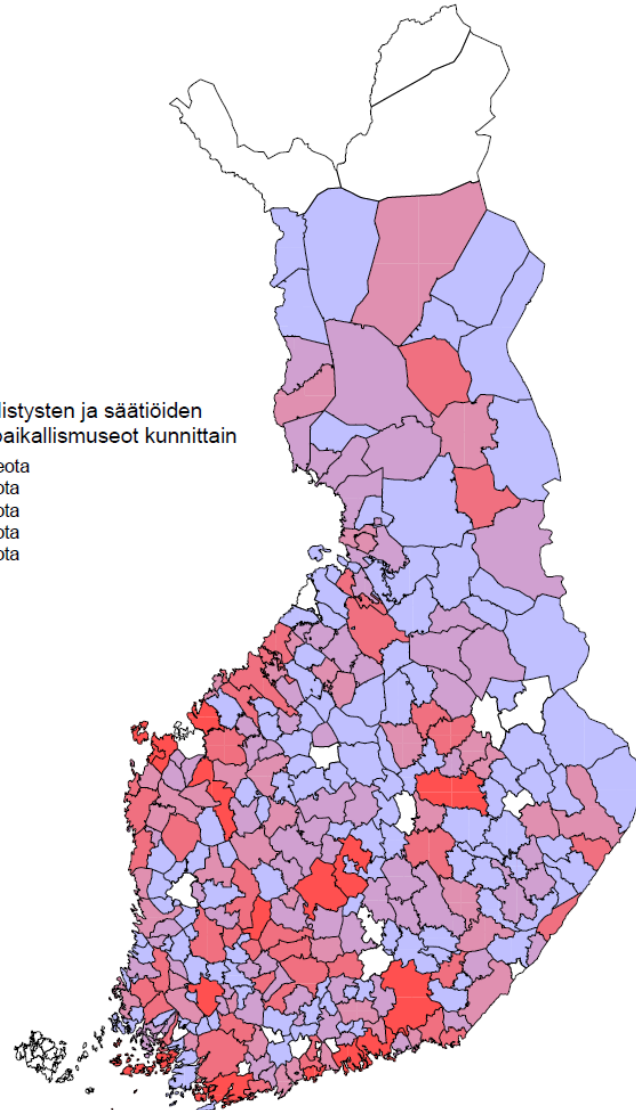
Valtionosuusmuseo-
palveluiden
saavutettavuus 30
kilometrin säteellä

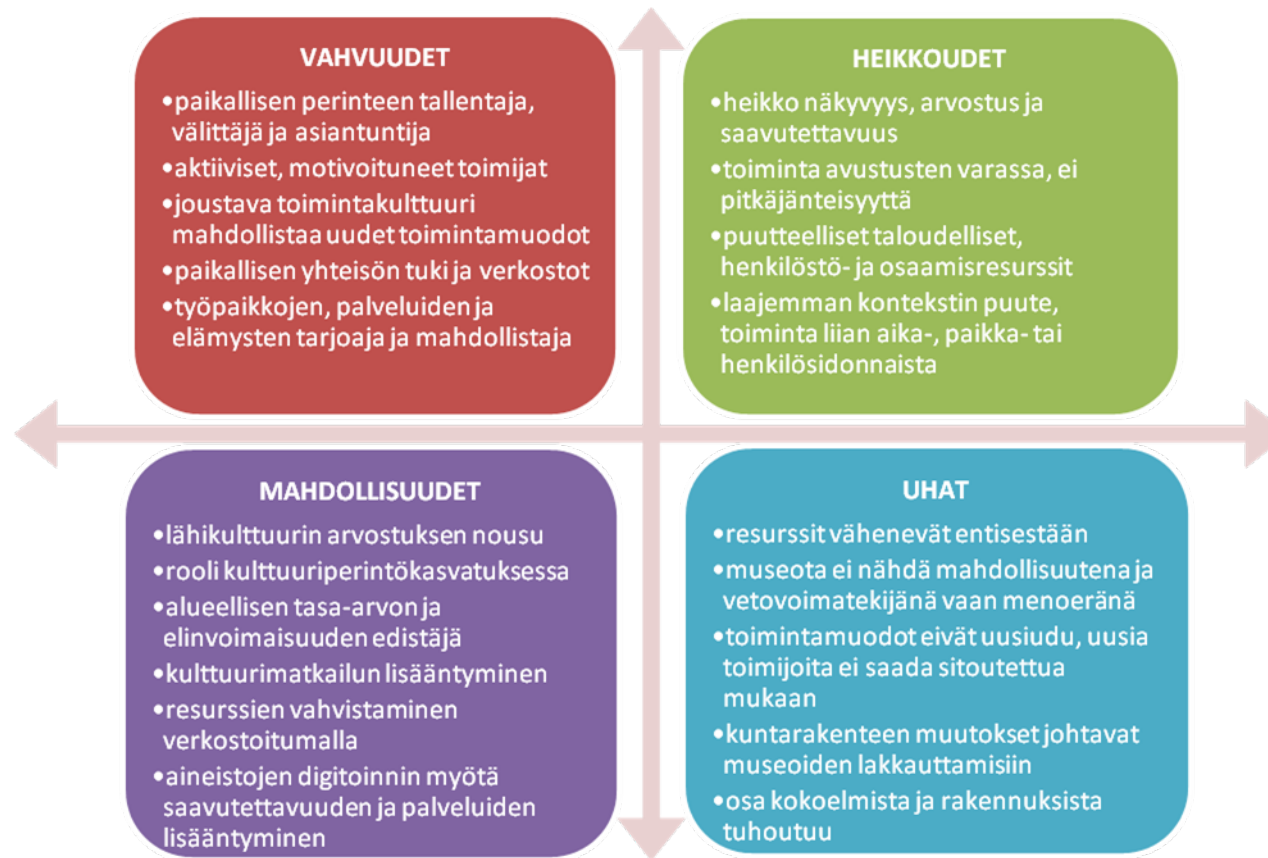

Kuntien, yhdistysten ja säätiöiden
ylläpitämät paikallismuseot kunnittain

- 7 - 18 museota
- 4 - 7 museota
- 3 - 4 museota
- 2 - 3 museota
- 1 - 2 museota

Paikallismuseotoiminnan kehittämishanke

- opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän 14.9.2010
- työryhmän tehtävänä oli
  - **selvittää paikallismuseoiden tilannetta toiminnan, rahoituksen, tilojen ja kokoelmien näkökulmasta**
  - **kartoittaa hyviä käytäntöjä ja yhteistyömalleja sekä koulutustarpeita ja**
  - **tehdä esityksiä paikallismuseoiden toiminnan ja toimintaedellytysten kehittämiseksi, museokentän rakenteen kehittämiseksi sekä julkisen tuen tehokkaaksi kohdentamiseksi ja sen vaikuttavuuden lisäämiseksi.**
- työryhmän tukena toimi Museoviraston kehittämissyksikkö ja sihteeristö, joka toteutti Paikallismuseoiden toiminta vuonna 2010 – kyselyn
- työryhmän väliraportti valmistui 31.3.2011 ja loppuraportti luovutettiin kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäelle 6.3.2012

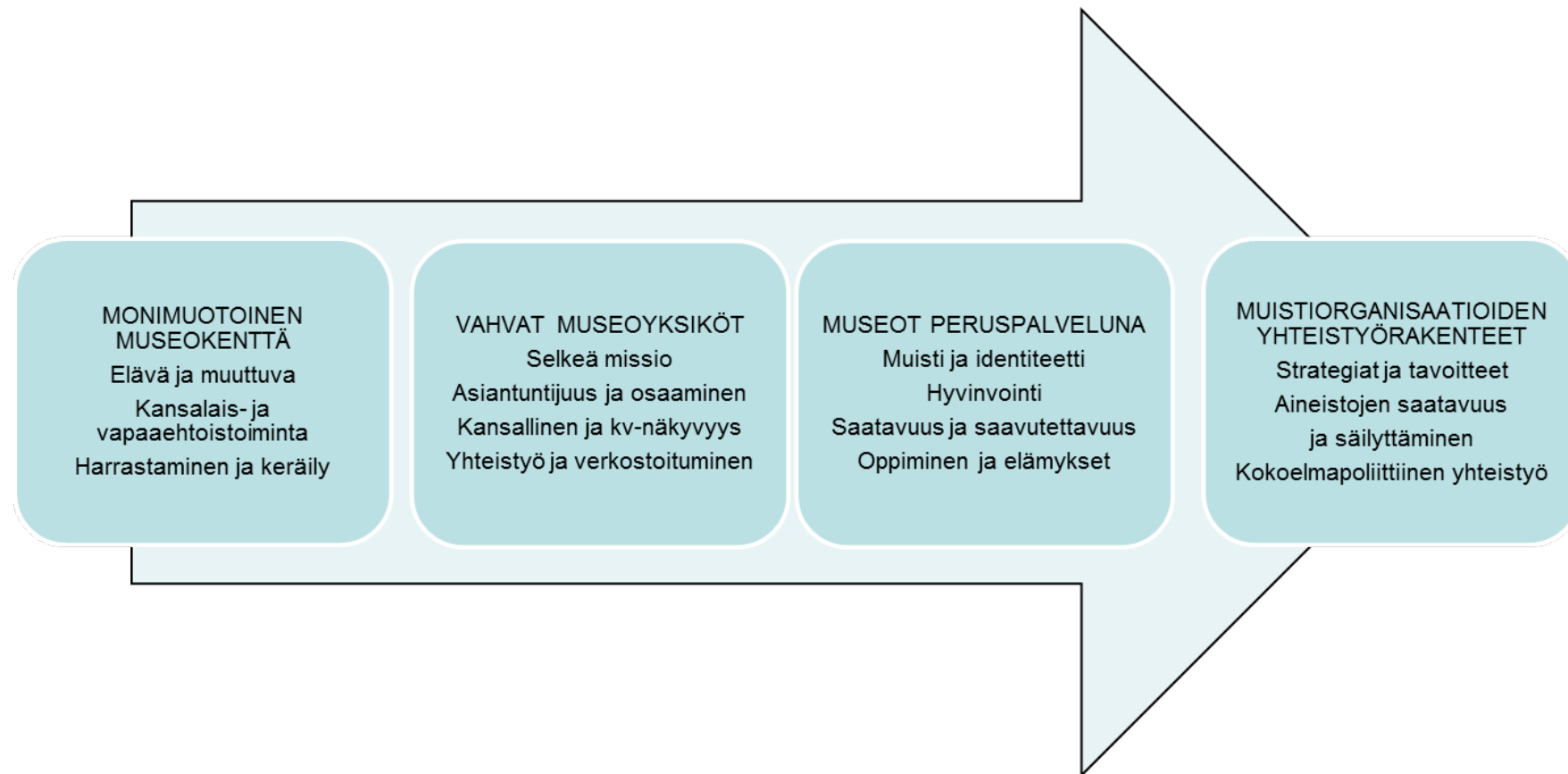
Työryhmän ja sihteeristön kokoonpano

- puheenjohtaja kulttuuriasiainneuvos Päivi Salonen, OKM
  - sihteerit erikoisasiantuntija Marianne Koski, Museovirasto
  - osastonjohtaja Elina Anttila, Museovirasto
  - rakennuttaja Olli Cavén, Museovirasto
  - amanuessi Risto Hakomäki, Museovirasto
  - erikoisasiantuntija Marianna Kaukonen, Museovirasto
  - tutkija Eeva Mikola, Turun museokeskus
  - museonjohtaja Juhani Ruohonen, Satakunnan museo
  - museoasiainsihteerit Marja-Liisa Pohjanvirta, Suomen museoliitto
  - pääsihteerit Lassi Saressalo, Suomen Kotiseutuliitto
  - puheenjohtaja Peter Sjöstrand, Finlands Svenska Hembygdsförbund
  - projektisihteerit Heli Talvitie, OKM, maaseutupolitiikan kulttuuriteemaryhmä
  - professori Janne Vilkuna, Jyväskylän yliopisto
  - erityisasiantuntija Ditte Winqvist, Suomen Kuntaliitto
-
- selvitystyön toteutus ja ohjaus Museoviraston kehittäminen- ja tiedonhallintaosastolla (Marianne Koski)
  - projektitutkijat Juha Hirvilammi (Turun museokeskus) ja Ulla Viitanen (Lapin maakuntamuseo)

Työryhmän työskentelystä

- Työryhmä kokoontui 12 kertaa
- Paikallismuseotoimintaa koskeva kyselyllä saatiin tietoja yli 900 museosta
- Sihteeristön apuna kartoitustyössä toimivat maakuntamuseotutkijat ja –amanuenssit kaikista maakuntamuseoista
- Sihteeristö selvitti lisäksi paikallismuseotoimintaan eri lähteistä kohdistuvaa rahoitusta
- Hanketta esiteltiin ja siitä keskusteltiin 12 alueellisessa museo- tai kotiseututapaamisessa sekä valtakunnallisilla kotiseutupäivillä ja museojohtajapäivillä
- Elokuussa 2011 käynnistettiin paikallismuseoille ideahaku, jonka kautta valittiin vuonna 2012 toteutettavat kehittämishankkeet

Paikallismuseot osana suomalaista museokenttää

- Suomessa yli tuhat museokohdetta
- Ammatillisia museoita on n. 160, niillä 330 museokohdetta
- Kuntien, yhdistysten ja säätiöiden ylläpitämiä paikallismuseoita n. 730, niillä 865 museokohdetta
- Paikallismuseot koostuvat lähinnä kotiseutumuseoista ja erikoismuseoista, lisäksi muutamia taide- ja luonnontieteellisiä kohteita
- Kyselyyn otettiin mukaan kohteet
  - jotka eivät ole valtionosuuden piirissä
  - joita kutsutaan museoiksi
  - jotka ovat avoimia yleisölle
  - ja joiden ylläpitäjillä on kokoelma ja/tai rakennuksia, joiden säilyttäminen on keskeisenä tavoitteena
- Ammatillisen ja paikallismuseotoiminnan toimintatavat ja tavoitteet voivat erota paljonkin toisistaan

Keskeisiä havaintoja

- **Toiminta**
  - koko maan kattava kulttuuripalveluverkosto
  - toiminta perustuu vapaaehtoisuudelle (n. 10 000 vapaaehtoista työntekijää) ja nojaa tekijöiden kiinnostukseen ja haluun toimia
  - suuri merkitys paikalliselle identiteetille ja hyvinvoinnille
  - ammatillisen museotoiminnan kriteerit eivät sellaisenaan sovellu työn pohjaksi
  - museot avoinna lähinnä kesäisin ja viikonloppuisin, silti lähes miljoona kävijää
  - museot työllistävät vuodessa lähes 600 henkilöä
  - toiminta on monipuolista, mutta aktiivisuus vaihtelee
- **Haasteena**
  - työn jatkuvuuden turvaaminen
  - museoiden suuri määrä erityisesti kuntien yhdistyessä aiheuttaa paineita
  - kiinnittyminen ympäristöön vaihtelee, yhteistyötä ja verkottumista tarvittaisiin lisää, jotta toiminnan merkitys ja mahdollisuudet tulisivat käyttöön

- **Talous ja rahoitusmahdollisuudet**
  - **pienilläkin panoksilla saadaan paljon aikaan**
  - **julkinen rahoitus paikallismuseotoimintaan v. 2010 oli n. 5 milj. euroa**
  - **se koostuu kuntien ja valtion rahoituksesta sekä alueellisista kehittämismäärärahoista**
  - **lisäksi toimintaa rahoittivat jonkin verran mm. eri säätiöt ja rahastot**
  - **merkittävä osa omaa varainhankintaa (pääsymaksut, jäsenmaksut, vuokratuotot, kauppa- ja toimintatuotot)**
- **Haasteena**
  - **rahoituksen pirstaleisuus ja ennakoimattomuus, jatkuvuuden puute**
  - **julkisen talouden kiristymisen heikentää edelleen rahoitusmahdollisuuksia**
  - **erityisesti rakennusten kunnostamiseen tarvittaisiin varoja**
  - **yhteistyön avulla olisi pyrittävä lisäämään osaamista rahoituksen hankkimisessa**
  - **lisää ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja toiminnallisuutta tarvitaan**

- **Kokoelmat ja rakennukset**
  - paikallismuseot ylläpitävät ja hoitavat merkittävää osaa suomalaisesta kulttuuriperinnöstä
  - rakennuksia yli 3 000, kokoelmia n, 2,4 miljoonaa objektia
  - rakennusten kunto on huolestuttava, hoitoon tarvittaisiin resursseja, suunnitelmallisuutta ja neuvontaa
  - myös kokoelmien säilyttämiseen ja hoitoon tarvittaisiin osaamista ja resursseja
  - maakuntamuseoiden mahdollisuudet neuvoa ja ohjata myös rajallisia ja vaihtelevat alueittain
- **Haasteita**
  - neuvonnan ja ohjauksen järjestäminen ratkaistava
  - alueellisia säilytysratkaisuja selvitettävä
  - rahoitus vaikea kysymys, miten tuleva rakennerahastokausi tunnistaa kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön alueellisena kehitystekijänä?

Keskeiset johtopäätökset

- vapaaehtoistyön arvo ja merkitys
  - **hyvinvointia ja työmahdollisuuksia**
  - **kansalaisten omaa aktiivisuutta kulttuuriperinnön säilyttämiseksi**
- paikallismuseoiden työn monipuolisuus ja kokonaisvaltaisuus
  - **kokonaisvaltaista ja elävää kulttuuriperintötyötä**
- arvo paikallisena ja alueellisena voimavarana
  - **päävastuu toiminnan tukemisesta ja kehittämisestä**
  - **oppimisympäristöjä, työllistäjiä, kulttuurimatkailukohteita, kulttuuriympäristön vaalijoita**
  - **identiteettien säilyttäminen ja rakentuminen alueellisessa murroksessa**
- ongelmallista voi olla jatkuvuuden puute, toiminnan pohjan häviäminen, kilpailu olemattomista resursseista

Kehittämisen painopistealueet ja toimenpide-ehdotukset

- **1.Tietoa, osaamista ja resursseja museotoimintaan**
- koulutusmahdollisuuksien ja -aineistojen tarve
- neuvonnan kehittäminen ja koordinointi
- toiminnan tarpeiden tunnistaminen ja rahoitusmahdollisuuksien hyödyntäminen
- kestävien ylläpitomallien löytäminen

Toimenpiteet

- suunnitellaan ja toteutetaan valtakunnallisesti museonhoitajakoulutus
- laaditaan turvallisuusohje
- selvitetään alueellisen museotoiminnan ja –neuvonnan tilanne
- luodaan Paikallismuseon työkalut –sivusto
- suositellaan päätoimisen maakuntatutkijan saamista kaikkiin maakuntamuseoihin
- kehitetään tilastointia
- paikallismuseot otetaan mukaan OKM:n alueellisen kulttuuritoiminnan kehittämishankkeeseen
- suositellaan kiinteistöveron linjaamista nollatasoon kunnissa
- selvitetään paikallismuseotoiminnan järjestämistä kuntaliitoksissa ja kerätään toimintamalleja
- kannustetaan museoita yhteistyöhön

- **2. Rakennusten ja kokoelmien kunnossapito**
- kokoelmanhallinnan järjestäminen ja alueellisten yhteistyömuotojen selvittäminen
- museorakennusten hoidon ja turvallisuuden parantaminen
- korjaustoimenpiteiden suunnittelu ja perinnerakennuskoulutuksen tarve sekä korjaustoiminnan resursointi

Toimenpiteet

- tuetaan yhteensopivien kokoelmajärjestelmien käyttöönottoa paikallismuseoissa
- paikallismuseoiden erityistarpeet huomioidaan kansallisen kokoelmahallintajärjestelmän kehittämistyössä
- tuetaan alueellisten kokoelmakeskusten perustamista
- kannustetaan alueelliseen kokoelmatyöhön
- selvitetään rakennusten hoitoon ja kunnostamiseen tarkoitetun avustusjärjestelmän luomista
- parannetaan viranomaisyhteistyötä ja tiedonkulkua
- kannustetaan yhteistyöhön alueellisten rahoitusjärjestelmien selvittämisessä

- **3. Toiminnan uudet muodot ja yhteistyömallit**
- vapaaehtoistyön merkitys ja vaikuttavuus sekä vapaaehtoistyön tukeminen ja kehittäminen
- paikallisen identiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistaminen
- kulttuuriperintökasvatuksen mahdollisuudet, kulttuuriympäristöjen vaaliminen ja kotiseutuarkistojen hoitaminen
- uudet yhteistyökumppanuudet

Toimenpiteet

- järjestetään valtakunnalliset paikallismuseopäivät
- jaetaan Vuoden paikallismuseo –tunnustuspalkinto
- etsitään hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja ideahaun avulla
- järjestetään valtakunnallinen paikallismuseoseminaari
- kannustetaan ja tuetaan hoidon suunnitelmallisuutta ja kehittämistä
- kehitetään avustusjärjestelmiä kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristökasvatushankkeisiin
- vaikutetaan opetussuunnitelmien perusteisiin
- kehitetään työkaluja verkkonäkyvyyden ja tiedonvälityksen tueksi
- kannustetaan museoita aktiivisuuteen uusien toimintatapojen kehittämiseksi

Rakkaudesta kulttuuriperintöön – työ jatkuu

- Loppuraportti ja muu aineisto löytyy verkosta Museoviraston internet-sivuilta osoitteesta www.nba.fi Museoalan kehittäminen/Paikallismuseotoiminnan kehittäminen
- Loppuraportin kommenttikierros kevään ja kesän aikana
- Ideahaussa valitut hankkeen käynnissä vuoden 2012, tuloksista tiedotetaan Museoviraston sivuilla
- Tiedottaminen hankkeesta jatkuu kevään aikana, mm. esite työn alla
- Kukin taho vastaa osaltaan toimenpide-esitysten eteenpäinviemisestä
- Noin vuoden kuluttua ensimmäinen seurantakokous